

**ІСТОРІЯ, НАЦІЯ, ОСОБИСТІСТЬ ІГОРЯ ТРОХИМОВИЧА ПАСЬКА
(РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ І.Т.ПАСЬКА "ІСТОРІЯ. НАЦІЯ. ОСОБИСТІСТЬ.
ВИБРАНЕ: ІСТОРІОСОФСЬКІ ЕТЮДИ ТА МАНУСКРИПТИ". -
ДОНЕЦЬК : СХІДНИЙ ВИДАВНИЧИЙ ДІМ, 2013. - 424 с.)**

Саме так - назва книги виражає виразу і впізану особистість її автора не меншою мірою, аніж понятійно-категоріальний каркас самої книги. І якщо відкинути псевдонаукові упередження щодо негативного впливу особистості з її пристрастями і цінностями на об'єктивність наукового пізнання, тоді не таким дивним уже видаватиметься те, що не лише у філософії, але й у точних та природничих науках теорії мають свої імена, а не просто своїх авторів як випадкових персонажів. Справа не лише у певному суб'єктивному забарвленні ідей, їх розчлененості в поглядах та пов'язаності з нібито випадковими обставинами життя їх авторів, а в тому, як воля та інтелект авторів надають цим обставинам, поглядам і баченням необхідності й доказовості. І справа тут не в особливих обставинах - адже й до Ісаака Ньютона яблуко (чи інші предмети) падали на голову мільйонам інших людей, - але саме в інтелекті видатної особистості, яка бачить світ нібито наскрізь, роблячи його прозорим не лише для себе, але й для інших представників людства: прозорим і зручним там, де раніше була темнота, страх і небезпека. Так й Ігор Трохимович Пасько у своїй царині соціально-політичного філософування створив ту інтелектуальну ойкумену, яка виявилась затишною для його рідних і близьких, колег по професії і просто тих, хто вміє користуватися власним розумом. Коли Ігор Трохимович розмірковує разом з читачами над питаннями нашого суспільного буття, то не меншою мірою переконливість його аргументації пов'язана з його моральною та громадянською позицією, аніж із чіткістю й несуперечливістю його науково-дослідної програми. Особистість самого автора, як і його співвітчизників, а зрештою, і будь-якої свідомої людини розкривається у виявленні власних джерел та визначенні власних амбіцій. І тут питання нації і історії втрачають свої розмірності й абстрактність, а набувають характеру особистих зобов'язань і особистих досягнень, перемог і втрат - історія і нація це завжди чиїсь історія і нація, так само як особистість також належить передусім її творцю. Пропонована читачеві книга І.Т.Паська, яка представляє певною мірою його інтелектуальну автобіографію, яскраво ілюструє цю думку.

Утім, в історії конкретної особистості є не лише унікальне й непересічне, не лише ті її особисті рішення, які приймалися в обставинах, які для іншої людини були б зовсім іншими (і рішення, і самі обставини): як у кожній мислячій та послідовній особистості в Ігоря Трохимовича Паська зустрічаємо ті наскрізні інтелектуальні принципи та соціально-політичні сюжети, які проходять крізь усе його життя і творчість і дають підстави розглядати їх як живу систему. Не ту систему, яку створюють для позірної довершеності й завершеності, де початок передбачає кінець, де думка та її факти змушені корити-

ся диктату "теорії" та псевдологічним штучним конструкціям, але ту систему, у якій базові принципи знаходять нескінчену кількість застосувань і втілень, де системою є системність мислення, а не таблиця категорій. Так, системою є сам рух думки, адекватна реакція на мінливі виклики життя, а не шаблонна й однотипна відповідь за певною абстрактною схемою.

Одним з наскрізних принципів для Ігоря Трохимовича Паська є те, що шаблонно називають патріотизмом, але більш близьким терміном була би швидше національна свідомість, а найбільш точним - національне самоусвідомлення. Крізь усю книгу, у якій представлені різні періоди та різні теоретичні проблеми, проходить тема людської гідності, яка невідокремлювана для автора від гідності національної. На особливу увагу заслуговує вирізнення І.Т.Паськом різних типів національної ідеї, які представлені більш чи менш виразно різними націями. Не всі можуть погодитися з віднесенням української, як і загалом слов'янської національної ідеї до того типу, який виробила німецька нація (напр., с. 128, с. 417), але мало хто буде сперечатися з тим, що власну національну ідею треба будувати на власному ґрунті, не запозичуючи її в інших народів, як то деякі українські політики чи навіть науковці роблять, звертаючись як до зразка, а то й до джерела до російського месіанізму (с. 117-118, 419). Таке національне самоусвідомлення не слід плутати з позицією національної відрубності - сам автор прекрасно володіє і російською (с. 88-100, 308-310, 398-408) та польською (с. 280-294) мовами і знанням історії не лише власної країни ("Феномен козацтва..." - с. 12-23, передмови до історичних досліджень - с. 310-312, 323-326), але й Російської імперії (с. 345-376) і сучасної Росії (с. 101-106). Крім того, І.Т.Пасько достатньо компетентно і при цьому концептуально звертається до історії Середньовіччя (с. 177-193, 328-345), а також політичної історії Західного світу (с. 109-115, 119-128, 196-202). Тому назвати національне самоусвідомлення автора сліпою національною відданістю і некритичним націоналістичним романтизмом аж ніяк не вдасться навіть найбільш прискіпливому критику. Та й справжнє національне самоусвідомлення (зразок якого і подає автор) відкриває шлях не лише до національної гідності, але й до полеміки щодо суті і цілей національної справи. І тут не менш важливим є щиро, хоча й з гіркотою і самоіронією, визнавати власні втрати і недопрацювання. Питання полягає в іншому - не слід карбувати ці політичні, економічні чи інші огріхи як клеймо національної неспроможності на всіх українцях - як то казав класик "і мертвих і живих, і ненароджених". Виявлення цих огріхів розкриває натомість для людини діяльного духу і гордої вдачі напрями для зосередження творчих зу-

силь: де недопрацьовано - докласти зусиль, недоумано - проаналізувати, недогріто - зігріти увагою й виплекати нарешті власну культуру.

Іншим важливим наскрізним принципом Ігоря Трохимовича Паська є звернення до теми культури - не як до предмету розгляду, а як до справи життя, адже проблеми теорії і практики вирішуються не ірраціоналізмом несвідомого, не панлогізмом абстрактного розуму, але саме на рівні того прошарку культури, який виявляється дослідниками між свідомим і несвідомим, суб'єктивним і абсолютним. Насправді ж, як наочно демонструє автор, швидше сама культура і є джерелом суб'єктивного й абсолютного, свідомого й несвідомого. І якщо культура в українському суспільстві в окремі періоди його розвитку виявляється ледь помітним прошарком, це означає, що в нас бракує належних підстав для питомо української суб'єктивності й абсолютності, свідомості чи навіть несвідомого. Саме кризь призму культури слід бачити інтерес автора до тем громадянського суспільства (с. 163-264), ментальності (с. 145-163, 264-280) та цивілізації (с. 38-53, 106-128), перспектив розвитку нашої незалежності і державності.

І нарешті, останнє за списком, але не за значенням - персоналізм автора. Він виявляється і в небайдужому, персональному ставленні до будь-якої теоретичної чи практичної проблеми, і в інтересі до проблем філософської антропології, проблематика і класична автура якої присутні практично у кожному творі І.Т.Паська. Персоналізм автора - це і розвиток його власної персони (у класичному сенсі гуманізму Відродження), і повага до персональності людського буття і людської культури. Ніщо не відбувається саме собою або ж анонімно. Усе має свого творця, автора - як величні, так і ганебні вчинки. І про все слід говорити, а головне - думати. Щоб плекати і шанувати величне і щоб обмежувати шанси для повторення того, що ми не схвалюємо і ніколи не зможемо схвалити.

До критичних зауважень щодо книги, без яких

неможлива жодна правдива рецензія, варто зробити два закиди - автору і упорядникам. Автору - писати ще більше, охоплювати нові сюжети філософії і нашого життя. Від цього виграє передусім його читач. Вже у передмові колеги захоплюються певною неформальною впливовістю, яку ми назвали би сократичністю творчості автора. В усьому підтримуємо цю сократичність, крім одного - Сократ так і не залишив по собі писаних творів. Упорядникам же закидаємо неповноту відображення творчої діяльності автора. Окрасою книги є есеї, метагія та інтерв'ю, розміщені наприкінці. Однак, впевнені, що варто знайти тексти, пов'язані з діяльністю Ігоря Трохимовича Паська на ниві діяльності Наукового товариства імені Тараса Шевченка, регіонального відділення Центру гуманітарної освіти НАН України. Та й з тих невеликих літературних уривків, включених на завершення книги, можна впевнено припускати про наявність ширшого літературно-публіцистичного добробку автора, який заслуговує на повномасштабне включення у наступне видання праць автора. Особисто мені також бракувало фотографій - документальних та художніх, сімейних та, так би мовити, з передньої лінії філософського фронту.

У цілому ж уся книга - від першої до останньої сторінки, від її художньої обкладинки до прекрасної коректури заслуговує не просто на схвалення, але й на захоплення, тобто не лише на суто наукову рецензію, але й на людську підтримку зусиль її автора та тих, хто сприяв цьому виданню, яке із задоволенням візьме в руки не лише кожен український філософ і небайдужий українець, але кожна людина, яка цінує культуру і бачить її не лише як предмет захоплення, але і як справу свого життя.

Бойченко М. І.,
доктор філософських наук, доцент,
Київський національний університет
ім. Т. Г. Шевченка

**РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК ГАЙКА Г.І., БІЛЕЦЬКОГО В.С.
"ІСТОРІЯ ГІРНИЦТВА". - КИЇВ-АЛЧЕВСЬК : ВИДАВНИЧИЙ ДІМ
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ", ВИД-ВО "ЛАДО" ДОНДТУ,
2013. - 542 с.**

Сучасний розвиток наукових досліджень обумовлює зростання зацікавленості науковців у популяризації підсумків своїх досліджень у студентському середовищі, що є логічною відповіддю на новітні виклики світового розвитку. Такі реалії обумовлюють видання маститими вченими різноманітних підручників і посібників.

Саме таким і є підручник "Історія гірництва", підготовлений знаними вченими Г.І.Гайком та В.С.Білецьким. Книга побачила світ у 2013 році, у Видавничому домі "Києво-Могилянська академія" та Видавництві "Ладо" й була затверджена МОН України як підручник для студентів напряму "Гірництво".

Рецензуючи зазначену роботу, відразу наголошимо на досить вдалій концепції викладення світової історії гірництва, що базується на поєднанні макроісторичного та мікроісторичного контекстів. Такий підхід вигідно вирізняє цей підручник не лише від радянських взірців, що пропонували той чи інший вимір ізоляціоністської доктрини колишнього СРСР (орієнтуючи дослідників здебільшого на вітчизняні здобутки, які часом подавалися з ідеологічних позицій, ігноруючи єдність і взаємозв'язки глобального світу техніки), але й від сучасних розробок (залишаються під частковим впливом пострадянських стандартів), що побачили в світ у країнах СНД.